

Utdanningsdirektoratet
Postboks 9359 Grønland
0135 OSLO

Vår ref:
23/00681-2

Saksbehandler:
Rune Gulbrandsen

Dato:
11. august 2023

Svar på invitasjon til innspill om bekymringsfullt skolefravær

Vi takker for muligheten til å komme med innspill til Utdanningsdirektoratets utredning om bekymringsfullt skolefravær.

Barneombudets forståelse av utfordringsbildet

Barneombudet har over lang tid mottatt bekymringer fra aktører som statsforvaltere og PP-tjenester, om det som blir beskrevet som en betydelig økning i antall elever med et stort skolefravær. Bekymringsfullt skolefravær er ikke et nytt fenomen, vi har over mange år sett dette i forbindelse med vårt arbeid med skolemiljø og spesialundervisning. Vi har derfor ved flere anledninger påpekt at det er behov for et system som gir oss kunnskap om hvor mange elever som har et bekymringsfullt skolefravær. Det er viktig å vite omfanget av denne problematikken for å kunne sette inn de riktige tiltakene.

I dag er det få kommuner som har god oversikt over omfanget av fravær på sine skoler, og heller ikke hvilken type fravær det er snakk om. Manglende fraværdata og uklar begrepsbruk preger også forskningen på dette området. Dette bekreftes også gjennom Utdanningsdirektoratets kunnskapsoppsummering på første del av sitt oppdragsbrev fra Kunnskapsdepartementet.

Til tross for manglende oversikt over omfanget av bekymringsfullt skolefravær, er det god grunn til å anta at dette er en problematikk som berører mange barn og unge. Skolen er barn og unges viktigste fellesarena for læring og sosial utvikling. Konsekvensen av ikke å delta på denne arenaen kan for mange være svært alvorlige på både kort og lang sikt. Forskning fra Danmark¹ bekrefter at elever som har, eller

¹ Panelanalyse af bekymrende skolefravær. Kristensen, Jensen og Krassel. Det nationale forsknings- og analysecenter for vælfærd 2020

har hatt høyt skolefravær, skårer signifikant dårligere på eksamen etter grunnskolen. Det er derfor all grunn til å ta skolefraværproblematikken på største alvor.

Det utfordringsbildet vi ofte blir presentert for er at elever med begynnende fraværsvansker ikke fanges opp tilstrekkelig tidlig. Det er først når fraværet har manifestert seg at tiltak blir vurdert, og ofte blir tiltak iverksatt uten at det er gjort en grundig undersøkelse av hva som ligger til grunn for at eleven ikke klarer å være på skolen. Det er vanskelig for skolen å gjennomføre undersøkelser og tiltak når eleven ikke er på skolen, med den konsekvensen at mange barn og unge blir sittende hjemme i lang tid uten å motta noen hjelp for å klare å komme tilbake til skolen.

Vi erfarer også at det kan være et krevende skole-hjem samarbeid i mange saker med bekymringsfullt skolefravær. Fortvilte foreldre og maktesløse lærere klarer ikke alltid å finne en samarbeidsform til det beste for eleven, og mange saker blir meldt inn til statsforvalteren som skolemiljøsak.

Har Barneombudet innsiktskunnskap som kan være relevant å knytte til bekymringsfullt fravær?

I mange av våre rapporter har vi sett sammenhengen mellom skole og andre livsområder, og hvordan barn i utsatte situasjoner har utfordringer med å være på skolen. Det kan være barn på barnevernsinstitusjon, barn som har vært utsatt for vold, barn med psykiske vansker, barn som opplever mobbing og mistriksel på skolen, og barn med behov for spesialundervisning og tilrettelegging. Rapportene kan være med å belyse hva som kan gjøre det vanskelig å være på skolen, og betydningen av samarbeid på tvers av sektorer og tjenester².

Bekymringsfullt skolefravær har den siste tiden fått mye oppmerksomhet i media og hos politikere. Det er mye debatt, og foreldre og forskeres stemmer er fremtredende. Barns synspunkter kommer i liten eller ingen grad frem.

Kunnskapsdepartementet jobber med en stortingsmelding om ungdomstid, men har ikke snakket med barn som opplever ufrivillig skolefravær. Forskning påpeker at godt samarbeid mellom skole og hjem kan være avgjørende for å fange opp og forhindre bekymringsfullt fravær. Det er imidlertid få studier som inkluderer elevenes egne perspektiver.

Kunnskapsoppsummeringen gjort for Utdanningsdirektoratet tyder også på at få forskere har spurt elever med høyt fravær om hva de mener de trenger for å komme på skolen. Det anbefales at synspunkter fra berørte elever, foreldre og lærere supplerer forskningen i tiden fremover.

Barn og unge er viktige rådgivere for oss i Barneombudet. Vi vil derfor sette sammen en gruppe med ungdom som har erfaring med skolevegring/ufrivillig skolefravær, og

²[Publikasjoner og rapporter fra Barneombudet – Barneombudet](#)

som kan gi råd om hvordan barn som opplever skolen som vanskelig skal få best mulig hjelp. Resultatet skal være en rapport fra barn og unge, for eksempel med råd til skoler, tjenester, kommuner og nasjonale myndigheter. Rapporten vil være klar i desember 2023.

Har barneombudet innspill til tiltak?

Barneombudet mener det bør lages retningslinjer for tidlig og systematisk avdekning av skolefravær. Det som finnes av forskning på området, peker på viktigheten av tidlig innsats før skolefraværet har "satt" seg. For de aller fleste elevene som strever med et bekymringsfullt fravær, så har fraværet kommet gradvis over tid. Det bør derfor være et mål å avdekke vanskene, gjøre gode undersøkelser og skreddersy tiltak på et tidlig nok tidspunkt.

Barneombudet foreslår også at det etableres en kjent systematikk med tydelige retningslinjer for skolen/kommunen for de elevene som har et bekymringsfullt skolefravær. Mange elever som ikke klarer å være på skolen etterlyser kontakt og oppfølging fra skolen. Det bør derfor være tydelige retningslinjer for skolen/kommunens plikter som ivaretar elevens behov på en forsvarlig måte.

En naturlig del av retningslinjene må være å involvere den aktuelle eleven knyttet til undersøkelser og tiltak. Retten til å bli hørt i saker som angår seg selv er lovfestet. Det fremkommer allikevel i saker om skolefravær at elevene i varierende grad er del av prosessen. Dansk forskning på skolefravær, som vist til over, underbygger også viktigheten av i større grad å involvere barn og unge i deres egen situasjon knyttet til bekymringsfullt fravær.

Denne danske rapporten som tar utgangspunkt i barn og unges perspektiver på eget skolefravær, har tre hovedfunn:

- skolefravær oppdages for sent og kartlegges ikke godt nok.
- foreldre opplever å måtte ta ansvar for all koordinering.
- barn og unge ikke involveres i tilstrekkelig grad.

Fra skolen hører vi om knapphet på tid og ressurser. Det å undersøke, og følge opp tiltak til elever med skolefravær, kan være ressurskrevende. Det vil også i noen saker være behov for en kompetanse som ikke kontaktlærer eller rektor besitter. Det er derfor viktig å ha et "lag" rundt eleven med tilstrekkelig kapasitet og kompetanse.

Barneombudet har gjort et innsiktsarbeid som har resultert i noen anbefalinger om "laget" rundt barn og unge i barnehage og skole³. Anbefalingene tar utgangspunkt i hva som skal til for at alle barn skal ha et bra "lag" rundt seg.

³ [Hvordan styrke laget rundt barn og unge? – Barneombudet](#)

Vi mener at “lagets” oppgaver må tydeliggjøres i retningslinjene for skolens/kommunens plikter i oppfølgingen av elever med bekymringsfullt skolefravær. Det kan ikke være tilfeldig hvilken hjelp du får avhengig av hvilken skole du går på, eller hvilken kommune du bor i. Et “lag” med sammensatt kompetanse og klare roller, vil være til stor hjelp for å få elever raskt tilbake til skolen.

Et viktig tiltak i tiden framover vil være å få mer systematisert kunnskap om forebygging og håndtering av skolefravær. Det finnes i dag mange lokale veiledere ute i kommunene med varierende kvalitet og kunnskapsgrunnlag. Det vil være et behov for at Utdanningsdirektoratet sammenstiller kunnskap, slik at flest mulig skoler får et oppdatert kunnskapsgrunnlag for sitt arbeid med skolefravær.

Med vennlig hilsen

Ivar Stokkereit
fagsjef

Rune Gulbrandsen
seniorrådgiver

Brevet er godkjent elektronisk og har derfor ingen signatur.